

Distinktivní kolexémová analýza švédských komitativních frází *med* a *tillsammans med*

Bc. Jan Čermák, Ústav germánských studií, 1.ročník NMgr.

FILOZOFICKÁ FAKULTA Univerzita Karlova

Značení komitativu ve švédštině

- Stolz et al. (2006)¹ rozlišují 3 typy jazyků dle značení komitativu a instrumentálu:
 - A) každý vztah se vyjadřuje jinak (např. čeština: *s + INSTR, INSTR*)
 - B) vztahy se značí identicky (např. švédština: *med* „s“)
 - C) vedle synkretického značení obou vztahů existuje i jiný způsob vyjádření
- Jazyky se mohou vyvíjet od jednoho typu ke druhému. Z jazyka typu B se tak může stát typ C, pokud se nepovinné „posílení“ (termín *reinforcement*²) jedné z funkcí dalšími morfosyntaktickými prostředky v důsledku jejich gramatikalizace stane povinným (Stolz et al.: 363-7).¹
- V současné švédštině lze komitativní význam předložky *med* nepovinně posílit adverbii *tillsammans, ihop* a *samman* („spolu, dohromady“).

VÝZKUMNÉ OTÁZKY

- Která slovesa preferují spojení s *med* a která s *tillsammans med*?
- Do jaké míry je komitativní posílení *med* adverbii *tillsammans* (ne)povinné?

Data a metoda

DATA

- Data pocházejí ze 46 korpusů různých žánrů v databázi Språkbanken³, kde byl pro předchozí bakalářský výzkum⁴ formulován dotaz ve tvaru

[sloveso][0 až 3 pozice pro přímý objekt či adverbiale][volitelné *tillsammans*][*med*][0 až 4 pozice pro modifikátor][hlava komplementu předložky]

- Výsledky dotazu tak obsahovaly např. tuto větu:

Så kan jag ta första vakt-en tillsammans med Andreas. Tak moci.PRS já vzít první hlídka-DEF spolu s Andreas „Takže si první hlídku můžu vzít já spolu s Andreasem.“ [korpus Bonniersromaner I]

- Následně byl v předchozím výzkumu v programu R⁵ proveden výběr kolokací 200 sloves s *med* či *tillsammans med* a s 50 předložkovými komplementy nejtypičtějšími pro každou variantu v kombinaci se slovesem.
- Tyto nejtypičtější komplementy byly zvoleny na základě nejvyšší hodnoty tf-idf (term frequency-inverse document frequency) a po odstranění duplicit anotovány podle životnosti.

METODA

- V současném výzkumu byla data omezena na kolokace sloves s životnými komplementy, na nichž byla provedena Distinktivní kolexémová analýza⁶.

Výsledky

- Mezi slovesy nejsilněji přitahovanými k *med* najdeme taková, která předložkovou frází vyžadují coby argument (v Tabulce 1 zvýrazněna tučně). Posílení těchto argumentů adverbii *tillsammans* se zdá být nadbytečné.
- U sloves přitahovaných k *tillsammans med* je komitativní předložková fráze adjunktem. Předložkové fráze s *med*, jejichž komplementy jsou typicky neživotné a označují instrument, činnost či způsob děje, bývají slovesným argumentem.
- Zatímco je tedy v datasetu funkce frází s *med* pro slovesa k *med* přitahovaná typicky komitativní, je funkce frází s *med* u sloves přitahovaných k *tillsammans med* typicky odlišná.

sloveso	anglický překlad	M	TM	kol. síla
höra	hear, consult , belong	26	5	9.009
passa	fit , match , look after	23	9	5.815
diskutera	discuss	40	30	5.557
hänga	hang, loiter	30	19	5.134
tillsätta	appoint , add	15	4	4.763
hålla	hold, agree (phrasal)	35	28	4.574
ta	take	23	14	4.211
umgås	hang out	43	42	4.148
mysa	feel comfortable/cozy	34	30	3.933
prata	talk	37	35	3.831
ingå	be included, enter	22	16	3.416
dansa	dance	34	34	3.280
dela	share	32	32	3.120

Tabulka 1. Slovesa přitahovaná k *med* kolostrukční silou vyšší než 3 ($p > 0.001$; zaokrouhleno). M = *med*, TM = *tillsammans med*.

sloveso	anglický překlad	M	TM	kol. síla
gripa	seize, detain	0	39	6.155
styra	steer, rule	0	35	5.522
avsluta	finish, end	0	29	4.573
vinna	win	0	26	4.099
fortsätta	continue	1	31	3.870
möta	meet	1	30	3.724
laga	repair, cook	2	35	3.674
öppna	open	2	34	3.539
svara	answer	0	22	3.467
välja	choose	1	27	3.291
besluta	decide	3	36	3.183
stå	stand	2	31	3.136

Tabulka 2. Slovesa přitahovaná k *tillsammans med* kolostrukční silou vyšší než 3 ($p > 0.001$; zaokrouhleno). M = *med*, TM = *tillsammans med*.

Závěr a diskuse

Ačkoli data v Tabulce 2 působí, jako by posílení komitativního významu *med* adverbii *tillsammans* bylo v případě některých sloves takřka obligatorní, je povaha výsledků do velké míry ovlivněna zvolenou metodou, která s sebou nese řadu potíží:

- Problematické je použití tf-idf – došlo k vybrání názvů twitterových účtů či překlepů, které nejsou pro sémantiku slovesa reprezentativní.
- Problematické je též odstranění duplicit – dataset je nepřírozený, protože Distinktivní kolexémová analýza pracuje s přirozenými korpusovými daty.
- Není tak zohledněna skutečná frekvence kolokací, která je většinou u frází s *med* několikanásobně vyšší.
- Nezohledněny zůstaly i možné další vlivy – např. jednotlivé významy vícevýznamových sloves, stylistika, korpusový žánr, rozdíl mezi hlavní/vedlejší větou, slovesný rod, a další.
- Poměrně vysoká je též chybovost syntaktické anotace – komitativní fráze je tak v datasetu např. součástí objektu.

Míru obligatornosti posílení adverbii *tillsammans* proto zvolenou metodou nelze spolehlivě určit. Na použitém datasetu se přesto podařilo ukázat smysluplný výsledek co do „nadbytečnosti“ posílení frází s *med* jako argumentu.

Kontakt

Jan Čermák
1. ročník NMgr. Skandinavistika
Ústav germánských studií FF UK
nám. Jana Palacha 2, 116 38 Praha 1
janek.cermak@gmail.com

Reference

- Stolz, T., Stroh C., and Urdze A. (2006). On comitatives and related categories: a typological study with special focus on the languages of Europe. New York: Mouton de Gruyter.
- Lehmann, Ch. (2015). Thoughts on grammaticalization. Berlin: Language Science Press, 3rd edition, p. 22-26.
- Borin, L., Forsberg, M. and Roxendal, J. (2012). Korp – the corpus infrastructure of Språkbanken. Proceedings of the Eight International Conference on Language Resources and Evaluation (LREC'12), p. 474–478, Istanbul, Turkey, may. European Language Resource Association (ELRA).
- Čermák, J. (2019). Formální rozlišení komitativu a instrumentálu v současné švédštině [nepublikovaná bakalářská práce, Univerzita Karlova].
- R Core Team (2014). R: A language and environment for statistical computing. R Foundation for Statistical Computing, Vienna, Austria. Dostupné na: <http://www.R-project.org/> [citováno 11. 4. 2020].
- Gries, S. Th. (2014). Coll.analysis 3.5. A script for R to compute perform collostructional analyses. Dostupné na: <http://www.stgries.info/teaching/groningen/index.html> [citováno 11. 4. 2020]